

УДК 94(477.83/.86): 821.161.2 "1880/1914"

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК І УКРАЇНСЬКИЙ РАДИКАЛЬНИЙ РУХ НА ПОКУТТІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

А. З. Королько

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
кафедра історії України факультету історії, політології і
міжнародних відносин; 76018, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380 (0342) 59-60-06; e-mail: korolko_andr@ukr.net*

У статті висвітлено місце і роль Василя Стефаника в організації українського радикального руху на Покутті наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Проаналізовано особливості формування його світогляду та становлення суспільно-політичних поглядів. Показано його роль в процесі організаційного становлення радикальної партії. Основну увагу звернуто на партійно-політичну та публіцистичну діяльність, взаємовідносини з іншими членами УРП. Розкрито його співпрацю з партійними органами, участь у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) та Галицького крайового сейму, які відбувалися на теренах краю. Прослідковано ставлення члена «Покутської трійці» до внутріпартійного конфлікту наприкінці 1890-х рр. Розглянуто основні напрямки практичної діяльності В. Стефаника в УРП на початку ХХ ст.

Ключові слова: *Василь Стефаник, Українська радикальна партія, радикали, Покуття, віче, Державна Рада, Галицький крайовий сейм, «Покутська трійця», «Народна Воля».*

У жовтні 1890 р. виникла перша українська політична партія європейського зразка – Русько-українська радикальна партія (далі – РУРП, що на межі ХІХ-ХХ ст. була перейменована на Українську радикальну партію, – УРП). З історією радикальної партії була пов'язана діяльність члена «Покутської трійці» Василя Стефаника (1871-1936).

У переважній більшості науковці лише фрагментарно та епізодично торкалися окресленої проблеми, здебільшого в контексті висвітлення суспільно-політичних процесів у Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. Окремі аспекти участі В. Стефаника в діяльності радикальної партії знайшли відображення в працях українських та польських істориків, літературознавців і краєзнавців Я. Грицака [17; 18], О. Аркуші [1], Ю. Плекана [59], І. Білінкевича [3], Ф. Погребенника [63], П. Арсенича [2], М. Гуйванюка [19], В. Харитона [85; 86], Т. Виноградника [8], О. Кравченюка [45], Р. Томчика [96], В. Мокрого [95], автора [43] та ін.

Велику кількість інформації з досліджуваної проблеми почерпнули з радикальних періодичних часописів «Народ» (1890-1895), «Хлі-

бороб» (1891-1895) і «Громадський голос» («Новий Громадський голос»; 1895-1914, з перервами). На сторінках цих газет друкувалася інформація про громадсько-політичну діяльність Василя Стефаника, його участь в народних вічах, зборах, передвиборчих агітаціях, роботі з'їздів РУРП (УРП) тощо. До уваги взятий також народовський часопис «Свобода» (1897-1914), де висвітлювалася передвиборча агітація і партійно-політична діяльність відомого українського письменника-новеліста.

Ще один корпус первинних джерел становить мемуарна література. Серед праць такого характеру слід виокремити свідчення очевидців тогочасних подій: Василя Равлюка [66; 67]; Іванни і Євгенії Данилович, доньок одного з лідерів радикального руху Северина Даниловича [47]; Ольги Плешкан [48]; Миколи Фірманюка [41; 84]; Володимира Кобринського [42]; Івана Вахнюка [5]. У цих спогадах розглядається громадсько-політична діяльність членів В. Стефаника, його взаємини з лідерами РУРП І. Франком, М. Павликом. До цих джерел слід підходити обережно, адже трапляються неточності, які слід через аналіз наявних архівних джерел з цієї проблеми порівнювати, корегувати.

При висвітленні досліджуваної проблеми залучили газетні і журнальні замітки про В. Стефаника, зібрані галицьким бібліографом І. Левицьким наприкінці XIX – початку XX ст. [49].

До уваги також взята автобіографія та епістолярна спадщина Василя Стефаника [74; 75]. За листуванням українського письменника на рубежі XIX-XX ст. можна простежити формування його політичного світогляду, ставлення до діяльності РУРП (УРП), інших політичних товариств та відомих діячів українського радикального руху в Східній Галичині.

Мета статті – висвітлити місце і роль Василя Стефаника в організації українського радикального руху на Покутті наприкінці XIX – початку XX ст. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: проаналізувати особливості формування світогляду та становлення суспільно-політичних поглядів українського письменника-новеліста; звернути увагу на партійно-політичну та публіцистичну діяльність члена «Покутської трійці», його взаємовідносини з членами Русько-Української радикальної партії (Української радикальної партії); розкрити співпрацю В. Стефаника з партійними органами, участь у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) та Галицького крайового сейму, які відбувалися на теренах краю; прослідкувати ставлення українського письменника до внутріпартійного конфлікту наприкінці 1890-х рр.; розглянути основні напрямки його практичної діяльності в УРП на початку XX ст.

Формування світогляду та становлення суспільно-політичних поглядів В. Стефаника припадають на період кінця 1880-х – першої половини 1890-х рр. Зауважимо, що в той період український національний рух у Галичині був представлений народовською, русофільською та ра-

дикальною (соціалістичною) течіями. Остання виникла в другій половині 1870-х рр. під ідейним впливом М. Драгоманова та західноєвропейських поступових ідей. Радикали, ядро яких становила молодь, одразу ж виступили з різкою критикою існуючого ладу та діяльності старшого покоління народовців і русофілів [46, с. 431-432].

Визначальний вплив на формування світогляду В. Стефаніка мали студентські роки. Кінець 1880-х рр. в Австро-Угорській імперії ознаменувався активним поширенням соціалістичних ідей. Кристалізація соціалістичних поглядів В. Стефаніка відбулася під час навчання в Коломийській гімназії. Там у 1887 р. виник таємний соціалістичний гурток. Серед його активних членів були члени «Покутської трійці» – В. Стефанік і Л. Мартович. У таємному гуртку місцеві гімназисти пропагували радикальні погляди, комплектувалася література соціалістичними творами І. Франка, М. Драгоманова, українських та польських авторів, вивчення яких не було передбачено навчальною програмою. Гімназисти відзначали шевченківські свята, поглиблювали свої знання з історії рідного краю. Відомий український громадський діяч і музеєзнавець Володимир Кобринський згадував, що В. Стефанік захоплювався читанням «Кобзаря» Т. Шевченка, якого в м. Коломій було важко знайти, до того ж місцева австрійська влада забороняла його розповсюджувати: «Замкнув двері і засвітив лампу, а з-під камізелки витягнув книжку і зачав читати вірші якогось ще тоді незнамого у нас «Кобзаря»... Після оповідань Стефаніка в цілім Львові було тоді в р. 1885 лиш “п’ять” «Кобзарів», а в Коломій був тоді лиш один «Кобзар» у Стефаніка» [42, арк.1-2].

Василь Стефанік пішов на беззастережну службу новим ідеям, проголошеним І. Франком [67, с. 109-110]. Він у листі до Ольги Гаморак (1899 р.) писав, що радикальна течія “брала в кліщі молоду душу й батогоми гнала її в бій”, а гімназія “крім формального навчання й ворожого наставлення до нас, учнів-українців, нічого нам не давала. (Тому) виникла потреба заснувати таємне товариство, яке доповнювало б школу і дало б змогу молодим хлопцям знайти своє місце серед тодішніх невідрадних обставин” [45, с. 432].

Іван Франко для Василя Стефаніка став виразником інтересів народних мас у літературі і житті, розповсюджувачем радикальних ідей у краї. У своєму спогаді «Каменярі» (1936 р.) письменник-новеліст писав: “Я все, коли вертав з Кракова додому, вставав у Львові відвідати Івана Франка <...> З великою радістю входив на перший поверх до робітні і бібліотеки нашого поета. Він, завжди в вишиваній сорочці, виходив у бібліотеку <...> і оголошував мене як гостя на снідання і обід” [74, с. 32]. А в «Автобіографії» (1926 р.) визнав, що з Іваном Франком “<...> удержував ціле жите найдружніщі взаємини і якого, може єдиного з українських великих письменників, найбільше любив” [74, с. 17]. Покутський новеліст був щирим прихильником зустрічей провідників радикального руху з селянством на вічах. Тому письменник гостро роз-

критикував рішення партії відмінити селянське віче, яке було призначене на кінець літа 1894 р. Він писав до І. Франка: “Вертатися назад не можна, оже Ви таки скликуйте віче і старайте салю на нічліг. День перед вічем прийде нас більше, щоби лад удержувати і ходити напротив мужиків до залізниці” [44, с. 51; 75, с. 36]. Через чотирнадцять років В. Стефанік, взявши участь у роботі ХІХ з’їзду УРП, який відбувся у м. Тернополі 25-26 грудня 1908 р., виголосив доповідь про Івана Франка, високо оцінюючи його діяльність: “Франко наш найкращий провідник, наш Учитель, ясне сонце на українському небі і ми його не можемо збутися як національні демократи, вибираючи його почесним членом «Просвіти» <...> Франко наш! Ми з ним!” [39].

Після розгрому товариства В. Стефанік і Л. Мартович були змушені залишити Коломийську гімназію та переїхати до м. Дрогобича [45, с. 433; 67, с. 110].

Наприкінці 1880-х рр. розпочався якісно новий етап у розвитку українського радикального руху. З 1 січня 1890 р. у м. Львові під редакцією І. Франка й М. Павлика та при матеріальній допомозі наддніпрянських українофілів почав видаватися часопис «Народ» [28, с. 169]. У вступній статті редакція, заявляючи про бажання “причинитися до вироблення між Русинами міцних основ солідарности <...>”, зазначила, що “за підвалину всяких заходів... маємо того, хто нас усіх своєю кривавицею згадував – народ, простих робітних людей” [9, с. 1]. Як орган РУРП двотижневик ставив своїм завданням “ширити серед народа й інтелігенції всесвітні поступові думки <...> розбирати й критикувати наш сучасний суспільний устрій <...> жите й розвій нашої суспільности”. Він значною мірою спричинився до закладання основ національного і соціального визвольного світогляду народу, вказуючи реальний напрям українського масового руху [69, с. 57]. У цьому часописі В. Стефанік під псевдонімом «Василь Семенів» надрукував критичну статтю «Жолудки наших робітних людей і читальні. (Зі Снятинського)» [49, арк. 11]. У ній автор показав шляхи розвитку культурно-просвітницького життя українських селян Снятинського повіту, наголосив на важливості створення читалень як центрів самоосвіти жителів краю. Детальніше зупинився на характеристиці читальні «Зірниця», яка була відкрита 15 квітня 1890 р. в його рідному селі Русів [4, с. 144-146].

Очевидно, що в Дрогобицькій гімназії новоприбулі В. Стефанік та Л. Мартович також заснували таємний гурток, при якому існувала таємна бібліотека. Її книжкові фонди поповнювалися різними шляхами. Показовим у цьому плані є лист В. Стефаніка до М. Павлика за вересень 1890 р. з м. Дрогобича. У листі український письменник-новеліст писав: “Брак нам книжок, тож прошу вас дещо подаруйте, дещо продайте, абисьмо мали з чим зачинати”. З листа дізнаємося, що книги та останній номер часопису «Народ» мали бути передані через Ф. Кобрину, довірену особу В. Стефаніка [75, с. 24].

Восени 1892 р. В. Стефаник вступив на медичний факультет Ягеллонського університету [74, с. 17]. З його листа до Л. Бачинського написаного наприкінці 1893 р. у м. Кракові дізнаємося, що український письменник написав статтю до газети «Хлібороб» про віче польських селян (1893 р.) [75, с. 27].

У листі до Л. Бачинського від 2 червня 1894 р. з м. Кракова В. Стефаник писав: “В рад[икальній] партії апатія велика і єсть основа думати, що менше викляровані (сформовані. – А.К.) радикали, а більше охочі до роботи підуть до Романчука, бо сам Ром[анчук] сказав на зб[орах] Нар[одної] Ради, що радикали – ліве крило народовців. Ось тобі гороскоп на будуче партії. Тому-то конче треба з’їзду, аби завести яку організацію в нас, бо пропадемо” [75, с. 31].

Найімовірніше, що влітку 1894 р. В. Стефаник взяв участь у зборах радикального політичного товариства «Народна воля» в м. Коломиї [75, с. 34-35]. У листі до Л. Бачинського від 2 липня 1894 р. він зауважив, що “«Хліборобови» треба конче змінитися на ліпше, а то зійде на нінащо. Павлик нездатний редагувати «Хлібороба», треба кого іншого, та тепер нікого нема, тож і «Хлібороб» буде кривати” [75, с. 35]. Спробуємо не погодитись з українським письменником і громадсько-політичним діячем. Потрібно визнати, що часопис «Хлібороб» теж зумовив до закладання основ національного і соціально-визвольного світогляду селян, міщан та ремісників, ставив за мету “сміло і явно боронити наших бідних хліборобів по селах і містах, подавати їм усю правду з огляду на справедливість і добро простого народу <...> ширити дух боротьби за кращий добробут і просвіщати народ до тої боротьби <...>” [55, с. 1]. На сторінках часопису і в додатках до нього аналізувалася організаційна робота радикального політичного товариства «Народна Воля» в м. Коломиї та новостворених осередків «Коломийського товариства народних спілок», яке “має старатися о піднесення добробуту і просвіти народа руского на Покутю” [69, с. 62].

Василь Стефаник і пізніше негативно відгукувався щодо редакційної роботи українських радикальних часописів «Народ», «Громадський голос» і «Радикал». Так, у листі до М. Павлика з м. Кракова від 2 березня 1896 р. зауважив, що «Громадський голос» лише веде статистику комісарсько-жандармських зборів і насильств, а всі радикальні газети вирізняються у поданні матеріалу “політичною посухою”. І якби не статті М. Драгоманова, які періодично друкуються, то українські радикальні газети “мужикам (українським селянам. – А. К.) <...> дуже мало дає хісна” [92, арк. 249 зв., 250]. Він ставив питання про зміну головного редактора «Громадського голосу» [92, арк. 251, 251 зв.].

Василь Стефаник взяв участь у багатотисячному радикальному вічі у м. Львові 16 грудня 1894 р., присвяченому літературно-науковій діяльності Михайла Драгоманова [73, с. 186-188]. На урочистому заході його обрано секретарем віча [94, с. 1]. Український письменник-

новеліст високо оцінив діяльність ідеолога українського радикального руху: “Ми віддаємо йому честь яко професорови. Яка то важна річ для студентів вчитися у такого професора, що з катедри голосить думки угрунтовані лиш наукою <...> Таких професорів, як Михайло Петрович (Драгоманов. – А. К.), молодіж усе шанувала і буде шанувати” [64, с. 27-28; 89, арк. 54; 92, арк. 246, 246 зв.]. Український письменник цінував творчу діяльність М. Драгоманова і після його смерті. Це засвідчує фрагмент його листа як студента Ягеллонського університету В. Стефаника до М. Павлика від 12 липня 1895 р., в якому інформував, що серед краківського гуртка української молоді він подав пропозицію щодо збору грошей на видання листів Михайла Драгоманова [92, арк. 248]. Він допомагав М. Павлику збирати епістолярій М. Драгоманова, який знаходився у м. Кракові [92, арк. 249, 249 зв.].

У 1894 р. краківська група українських радикалів, серед яких був і Василь Стефаник, незадоволена діяльністю керівного проводу РУРП (С. Данилович, І. Франко, І. Гарасимович, К. Трильовський, Щ. Творовський), написала лист до М. Павлика, висунувши вимоги: затвердити програму партії на її загальному з’їзді; повернути центр продукування важливих рішень з м. Коломиї до м. Львова, адже партія “стала більше льокальною ніж кураєвою”, до того ж резолюції “коломиїці” не завжди виконуються; періодично скликати з’їзди РУРП для контролю діяльності місцевих осередків; запросити на партійні зібрання “молодих радикалів” М. Ганкевича, В. Охримовича, Л. Бачинського, Є. Левицького, В. Будзиновського; заснувати просвітне товариства з центром у м. Львові [89, арк. 259, 259 зв., 260]. В. Стефаник у листі до М. Павлика з м. Снятина від 24 серпня 1894 р. показав власне бачення щодо правильної організації проведення з’їзду РУРП у м. Львові. Український письменник висловив нарікання, що провід партії охопили реакційні елементи (“<...> а вони гет розпаношилися межі нами <...>”), маючи на увазі позицію С. Даниловича і І. Франка, щоправда не конкретизуючи у листі недоліки в їхній партійній праці. В. Стефаник обурювався тим, що на з’їзд РУРП у м. Львові не були запрошені делегати зі Збаражчини, Добромильщини і Снятинщини [92, арк. 244, 244 зв.]. У свою чергу, “молодий радикал” Є. Левицький, до якого приєднався й В. Охримович, у листі до М. Павлика від 26 липня 1893 р. просив перенести редакцію радикального часопису «Народ» з м. Коломиї до м. Львова, бо “тільки в такому перенесеню редакції «Народа» бачу запоруку, що орган партії набере ширшого значіння, стане більше інтересним і всестороннім” [91, арк. 59].

У грудні 1894 р. В. Стефаник взяв участь у позачерговому з’їзді РУРП, який відбувся у м. Львові [89, арк. 262]. Провідною темою зборів стало питання зміни програми РУРП та відповідно реорганізації радикальної партії. У зв’язку з відсутністю значної кількості членів партії, в тому числі й «молодих радикалів», з’їзд закінчився безрезультатно [17,

с. 90]. Як зазначив В. Стефаник у листі до Л. Бачинського від 29 січня 1895 р. з м. Кракова “лишилася така програма як давно” [75, с. 38].

На кінець вересня 1895 р. були призначені вибори до Галицького крайового сейму. Передвиборчу кампанію РУРП на Покутті очолило українське радикальне політичне товариство «Народна воля». Так, 9 червня 1895 р. на загальних зборах «Народної волі» в м. Коломиї від Городенківського повіту було вирішено виставити кандидатуру С. Даниловича. У Снятинському повіті за депутатський мандат змагався К. Трильовський [10; 51; 1, с. 99, 118]. У ході підготовки виборів до Галицького крайового сейму 1895 р. Василь Стефаник агітував на підтримку радикального кандидата Северина Даниловича в Городенківському повіті, зокрема на Обертинщині [75, с. 38]. Євреї с. Петрів Городенківського повіту (тепер село Тлумацького району Івано-Франківської обл.) доповіли місцевій адміністрації, що український письменник поширює ненависть до поляків. Василь Стефаник на кілька діб був заарештований, але звільнений за фальшиві доноси місцевих жителів єврейської національності [12, с. 6]. Іван Труш пізніше зауважив: “<...> підношено іноді его агітаторський талант, що его яко політичного агітатора-діяча радикальної партії підчас виборів завело до сьлідчого арешту, де він пересидів довший час. Се дало почин до написаня «Листу» присвяченого «політичним арештантам мужикам» [83, с. 6; 49, арк. 17].

Передвиборча агітація В. Стефаника не мала також успіху через відмову священиків голосувати за соціаліста-радикала та запевнення контркандидата В. Шухевича про підтримку від намісництва – це змусило С. Даниловича зректися своєї кандидатури [75, с. 44]. Невтішні результати виборів В. Стефаник описав у листі до В. Морачевського від 16 жовтня 1895 р. з м. Кракова: “Русини при виборах провалилися як ніколи. З радикалів вийшов один мужик (С. Новаковський. – А. К.) в повіті Перемиськім проти кн. Сапєги. Данилович в послідній хвилі зрікся в користь Шухевича, етнографа, і сей перепав” [75, с. 44].

Український письменник взяв участь у роботі IV з'їзду РУРП, який відбувся 29 грудня 1895 р. у м. Львові. Зауважимо, що на згаданому партійному з'їзді до програми радикальної партії було включено гасло політичної незалежності України [18, с. 131-132]. Свої враження про з'їзд партії В. Стефаник подав у листі до Л. Бачинського від 1 січня 1896 р. з с. Русова Снятинського повіту: “З'їзд відбув ся дуже гарно – видно було, що партія подужала і що учасники думають не на жарт братися до роботи” [75, с. 52]. У листі містилася вказівка, щоб Л. Бачинський найближчим часом зібрав місцевих селян на таємні збори та ознайомив присутніх із результатами з'їзду РУРП. Л. Бачинського тимчасово було обрано “мужем довір'я” (довіреною особою партії) на теренах Городенківщини. Тому на згаданих зборах він мав також роз'яснити організацію радикальної партії у повіті [75, с. 52].

У листі до Л. Бачинського від 27 травня 1896 р. з м. Кракова В. Стефаник радив йому стати головним редактором газети «Громадський голос» до того часу, коли Л. Мартович не повернеться з військової служби. Критично поставився В. Стефаник до наміру К. Трильовського видавати в м. Коломій часопис «Громаду» [75, с. 70]. На його думку, «Коломия не є місто, здале на видаванє наукової газети, бо не має бібліотек, а Т[рильовсь]кий не є здалиий редагувати яку-будь часопись, бо не має відповідного знаня» [75, с. 72]. В. Стефаник вважав, що К. Трильовський мав всі свої зусилля спрямовувати на коломийські товариства «Народна воля» і «Народна спілка», а також «Наука» в м. Снятині. Як він зазначив, «час би врешті братися вже до тих наших інституцій партійних, котрі існують. Ось задля чого я противник «Громади». На його думку, «Поступ», а в данім разі місячний додаток науковий до Гр[омадського] Голосу заступили би коломийську наукову часопись» [75, с. 73].

У листі до Л. Бачинського від 26 червня 1896 р. з м. Кракова В. Стефаник зазначив: «Я глибоко переконаний, що «трильовщина» нашого мужицтва інтелектуально не підійме. На се є Франко, Данилович, Мартович etc. Т[рильовсь]кий впливає на мужиків хвилею і загониною завзятістю. Чоловік він є хвилі, а ніяк [не] вічної букви. Я би Т[рильовсь]кого хотів бачити лиш агітатором» [75, с. 74, 75]. Зауважимо, що «Громада» в м. Коломия виходила протягом 1896-1897 рр. Стоячи на радикальних засадах, часопис приділяв належну увагу поширенню і роз'ясненню політичних ідей і програми радикалів. Широко на сторінках часопису висвітлювалась діяльність політичного товариства «Народна воля» в м. Коломій [69, с. 65].

Дев'ятнадцятого грудня 1896 р. у м. Коломій Василь Стефаник взяв участь у роботі віча, організованого політичним товариством «Народна воля» і на якому були присутні лідери РУРП І. Франко, Т. Окуневський та С. Данилович. Головою віча обрано депутата Галицького крайового сейму Т. Окуневського, а В. Стефаника і Л. Бачинського обрано секретарями народного зібрання. Збори носили характер передвиборчої агітації РУРП напередодні виборів до австрійського парламенту, які мали відбутися на початку 1897 р. [65, с. 1-2].

У вересні 1897 р. на VI з'їзді радикальної партії ухвалено влаштувати в 1898 р. 25-літній ювілей літературної і громадсько-політичної діяльності Івана Франка. При допомозі Ольги Гаморак Василь Стефаник створив ювілейний комітет на Снятинщині. Під час зимових канікул, перебуваючи на Покутті, він виголосив низку рефератів про громадську діяльність і творчість Івана Франка [44, с. 71].

Влітку 1897 р. В. Стефаник надіслав до редакції львівського часопису радикального спрямування «Жите і слово» невелику замітку про збори польської молоді, організовані в зв'язку з опублікуванням статті І. Франка «Ein Dichter des Verrathes» («Поет зради». – А.К.). На зборах,

які відбулися наприкінці травня 1897 р. був присутній В. Стефаник [75, с. 105-106].

З листа українського письменника-новеліста до О. Гаморак від січня 1899 р. з м. Львова дізнаємося, що він був присутній на зборах головної управи РУРП [75, с. 164]. Про свою участь на засіданні управи він писав: “Моя рада така, аби зібрати лиш купку тих людей, що ще є радикали і зробити з них збитий однодумний гурт для імени формальної назви партії, бо сама партія серед мужиків є і росте. Хто не з нами, того викинути з певною делікатністю. Чи би не далось яким способом видавати раз на місяць вістничка для передискутованя богато квестій, котрі накіпили від упадку «Народа»? Звісно, се лиш бесіда, що дальше буде – покажесья” [75, с. 164-165].

У 1899 р. В. Стефаник надіслав М. Павлику до редакції «Громадського голосу» невелику розвідку про еміграцію українців «Для дітей» та наприкінці року новелу [75, с. 180, 195; 92, арк. 253]. Український дослідник Микола Гуйванюк стверджує, що проблемою емігрантів В. Стефаник перейнявся, будучи студентом Краківського університету. Краків у той час був одним із центрів еміграції за океан для жителів Австро-Угорщини, серед яких лєвова частка припадала на знедолених його земляків – галичан. На думку дослідника, український письменник-новеліст “бачив марність мужицьких надій, знав, що чекає їх там, у далеких краях, тому намагався розвіяти ілюзорне марєво еміграційного “щастя” в публіцистичних виступах, листах, які стали основою його майбутніх новел із зазначеної тематики” [21, с. 51; 20].

Перші свої думки з приводу еміграції західноукраїнського селянства він висловлював у листах до свої приятелів Ф. Морачевського, В. Гаморака, О. Кобилянської та ін. У листі до свого близького приятеля В. Морачевського В. Стефаник передає настрої широкого загалу галицького селянства, для яких еміграція в незвіданий, але багатий землями край, була єдиним порятунком від постійних нестатків, пов’язаної з цим невпевненості в завтрашньому дні. “<...> Тепер я в Обертинщині на виборчій агітації <...> (мова йдеться про передвиборчу агітацію В. Стефаніка на користь радикального кандидата С. Даниловича у 1895 р. – А.К.). Мужиків не так дотискає “вїбір”, як Гамерика, і за то вони моц розпитують” [75, с. 38-39; 21, с. 51].

Зрозумівши, що в приватних листах до приятелів питання еміграції не можна вирішити, В. Стефаник вирішив надати публічності проблемі. Для цього й було обрано орган УРП «Громадський голос». У часописі вийшла його аналітична стаття «Для дітей» на злободенну тему трудової еміграції галицького і буковинського селянства за океан наприкінці ХІХ ст. Автор наголошував, що до Канади емігрують ті українські селяни, які спроможні продати земельні і господарські статки на 500-800 злр. Проте і багаті газди не гребують поїздкою в далеку дорогу. Задля цього вони продають великі маєтки в сумі 2-3 тис. золотих ринсь-

ких, але “оплативши довги вони не мають більше як 800 злр на дорогу до Канади” [80, с. 69]. На думку галицького письменника, емігрують тисячами ті селяни, які мають велику кількість поля і не мають за собою будь-яких боргів [80, с. 70].

Слід також зауважити, що українські періодичні видання радикального спрямування «Громадський голос» («Новий Громадський голос») і календар «Запорожець» періодично друкував новели і оповідання Василя Стефаника: «Скін» [92, арк. 254-263], «Новина» [50, с. 86-87], «Кленові листки» [79, с. 138-141], «Побожна» [78, с. 31-32], «Суд» [77, с. 142-144], «Засідане» [76, с. 1-3].

У 1904 р. В. Стефаник взяв участь в урочистостях, присвячених ювілею 30-річчя літературної і громадсько-політичної діяльності одного з лідерів УРП М. Павлика [81, с. 158-159; 75, с. 245].

Василь Стефаник підтримував український січовий рух, який був складовою частиною пропагування радикальних ідей серед молоді і розгорнув свою діяльність в Галичині, зокрема й Покутті, на початку ХХ ст. Неодноразово виступав на січових святах. Український письменник брав участь у першому повітовому січовому святі в м. Снятині 31 липня 1904 р.: виступив з промовою про залучення української інтелігенції в обороні прав простого народу, переважно українського селянства [15, с. 121; 58]. Вдруге підтримав січовиків м. Снятина на т. зв. “січовому фестоні” 15 липня 1909 р.: “Із прапором тим передала нам Україна дорогу для нас назву «Січ», котра переломить колись кордон і піде на стрічу українській свободі-волі” [34, с. 7]. 15 січня 1911 р. український письменник виступав перед січовиками с. Стецева Снятинського повіту [71, с. 5]. У ході підготовки до шостого загальнокрайового січового свята, який мав відбутися в м. Снятині влітку 1912 р., він був включений до складу повітового комітету з організації цього січового дійства [70, с. 4]. Урочистості відбулися в повітовому містечку 14-15 липня 1912 р. Василь Стефаник на правах господаря свята привітав українців з Російської імперії і гостей, представників інших національностей, депутатів австрійського парламенту словака О. Рібажа, чехів Стейскаля і В. Хоца, поляка Брайтера, які прибули на це свято. Серед громади буковинських українців виступив голова Буковинського Союзу Січей О. Попович, надіслали привітальні телеграми Є. Пігуляк і Т. Галіп [93, с. 1-2; 72, с. 4]. У 1913 р. письменник увійшов до складу ювілейного комітету з нагоди вшанування політичної і громадської діяльності “батька січового руху” К. Трильовського, який був організований на Снятинщині [89, арк. 264].

Початок ХХ ст. ознаменований залученням В. Стефаника до активної передвиборчої боротьби як кандидата в депутати найвищого законодавчого органу Австро-Угорської імперії – Державної Ради. На виборах до австрійського парламенту навесні 1907 р. він був заступником В. Охримовича, кандидата від УНДП у Заліщицькому повіті. На його

підтримку український письменник виступив у березні-квітні 1907 р. у селах Снятинщини [57, с. 7; 56, с. 4]. Зазначимо, що в згаданому повіті під час виборів місцеве греко-католицьке духовенство підтримувало кандидатуру Т. Окуневського (УНДП). Натомість до В. Охримовича та його заступника В. Стефаника ставилися як до “безбожників і ворогів церкви” [75, с. 245]. Український письменник привітав з перемогою кандидата від УРП по коломийському виборчому окрузі К. Трильовського, взявши участь у святковій маніфестації в міському парку м. Коломиї 13 червня 1907 р. [52, с. 4].

Навесні 1908 р. через зречення мандату В. Охримовичем В. Стефаник увійшов до австрійського парламенту [75, с. 245-246]. Український письменник, будучи депутатом Державної Ради, неодноразово звітував перед своїми виборцями. Успішним виявився його посольський звіт у с. Устя Снятинського повіту 16 серпня 1908 р., де зібралося близько однієї тисячі виборців. У своїй промові перед кривими звернувши увагу на політичну ситуацію в Австро-Угорщині, охарактеризував непрості відносини між різними партійно-політичними фракціями в австрійському парламенті, оглянув діяльність Руського клубу у стінах вищого законодавчого органу імперії, наголосив на його непростих взаєминах з польським «Колом». На думку В. Стефаника, не виглядає дивним останні розмови представників польських політичних кіл про укладення перемир'я з українцями в стінах парламенту, але згода буде тільки тоді, коли “<...> Поляки зречуться верховодства в Галичині і стануть з нами як рівні з рівними переговорювати” [40, с. 2-3]. Подібний звіт своєї парламентської діяльності письменник здійснив у с. Синьків 26 вересня і в с. Тлусте Заліщицького повіту (тепер смт Товсте Заліщицького району Тернопільської обл.) 4 жовтня 1908 р. [7, с. 3; 22, с. 2-3], с. Задубрівці Снятинського повіту 31 липня 1910 р. [25, с. 5; 87, арк. 76], с. Залуччя над Черемошем Снятинського повіту (тепер с. Долішне Залуччя Снятинського району Івано-Франківської обл.) 21 серпня 1910 р. [54, с. 7].

Василь Стефаник підписався під «Відозвою до наших селян-виборців!» у квітні 1911 р. після розпуску австрійською імперською владою Державної Ради. Нові вибори до найвищої законодавчої гілки Австро-Угорської були призначені через два місяці у червні 1911 р. У відозві наголошувалося, що в наступній каденції австрійського парламенту має бути обраними чимраз більше кандидатів від УРП. Під зверненням також підписались Л. Бачинський, К. Трильовський, С. Данилович, І. Макух, М. Павлик, П. Думка, Л. Мартович, І. Сандуляк, М. Олійник, М. Яцків [11, с. 1]. На ХХІІ з'їзді 1911 р. його включено до вужчого керівного осередку УРП [16, с. 2; 88, арк. 291 а]. Належав він до керівного осередку партії і напередодні Першої світової війни, оскільки брав участь у роботі вужчого комітету партії 28 березня 1914 р. [89, арк. 64].

У зв'язку з розпуском австрійського парламенту 1911 р., українські політичні партії Галичини розпочали готуватися до нових виборів у найвищий законодавчий орган Австро-Угорської імперії. Керівництво Української радикальної партії 15 квітня 1911 р. прийняло рішення, що у ході нові виборчої кампанії до Державної Ради Василь Стефаник та його заступник Іван Радуляк балотуватимуться у виборчому окрузі 58 (Городенка, Снятин, Заліщики) [68, с. 1; 53, с. 3]. У ході передвиборчої агітації в м. Городенка 16 травня 1911 р. відбулося велике повітове віче за участю представників УРП і УНДП. Український письменник на велилюдному зібранні наголосив, що для місцевого українського селянства негативним у передвиборчій кампанії є нахабність поляків і шкідництво “кацапства” (москвофілів. – *А.К.*). Він відзначив, що в разі його вибору до Державної Ради, ревниво захищатиме права українського народу в стінах найвищого представницького органу Австро-Угорської імперії. На вічі прийнято рішення, що жителі краю повинні підтримати в ході виборів Василя Стефаника від УРП і Теофіла Окуневського від УНДП [31, с. 4; 29, с. 3]. Головним опонентом на цьому виборчому окрузі був пропольський кандидат М. Каліщак [30]. Голосування відбулось у три етапи – 19 і 26 червня, 3 липня 1911 р. – завдяки майже повній підтримці жителів Снятинщини і Городенківщини, депутатом до австрійського парламенту був обраний Василь Стефаник [60, с. 2; 61, с. 3; 62; 23, с. 1].

На жаль, у перші тижні роботи Державної Ради українські депутати від УРП і УНДП не зуміли домовитися і об'єднатися в єдиний Руський (Український) клуб. Це питання обговорювалося на засіданні повітової організації УРП у м. Городенка 13 серпня 1911 р., на якому були присутніми депутати австрійського парламенту Василь Стефаник і Лев Бачинський. Серед резолюцій політичних зборів місцевих радикалів були прийняті наступні: схвалено рішення керівного проводу УРП щодо утворення осібною радикального клубу в стінах Державної Ради [90, арк. 163, 163 зв.]; висловлено довіру В. Стефанику за те, що не ввійшов в склад “спільного українського клубу”. У ході наради звучала гостра критика діяльності УНДП, її представників в австрійському парламенті, які не можуть перебороти у своїй діяльності консервативизм і клерикалізм [27, с. 6]. Своєрідним продовженням цієї наради стало скликання у м. Городенка 21 листопада 1911 р. радикального політичного віча за участю представників УРП з Обертинщини, Снятинщини і Заліщиччини. На порядку денному були винесені два пункти: посольський звіт В. Стефаника і ознайомлення з виборчою реформою до Галицького крайового сейму. У своєму виступі український письменник звернув увагу на такі питання: охарактеризував загальний стан роботи австрійського парламенту; пояснив, чому послі від УРП утворили окремий радикальний клуб; вказав подальші кроки діяльності радикалів в Державній Раді. Прийнято такі ухвали радикального політичного віча: закликано україн-

ських депутатів від УРП до Державної Ради і Галицького крайового сейму на законодавчому рівні енергійніше вести роботу за виборювання українським народом політичних прав; виголошено про дотримання загального, рівного, безпосереднього і таємного права голосування до всіх рівнів влади; схвалено роботу послів від УРП в австрійському парламенті, пропонувалося організувати радикальний Український Союз; висловлено про особливе довір'я “послови городенської землі” В. Стефанику [26, с. 6]. Зауважимо, що не всі жителі Покуття схвалювали рішення про його входження в окремих радикальний клуб у стінах австрійського парламенту. Зокрема, на окружному вічі в с. Чернелиця Городенківського повіту закликано В. Стефаника вступити в єдиний Руський (Український) клуб [6, с. 1].

Український письменник долучився до організації радикальних народних віч у справі виборчої реформи законодавчих гілок Австро-Угорської імперії, які на всій території Галичини отримали поширення восени 1910 р. і наприкінці 1911 – початку 1912 р. Зокрема, В. Стефаник виступив у низці населених пунктів Снятинщини 1910 р.: Вовчківцях (30 жовтня), Рожневі (тепер село Косівського району Івано-Франківської обл.; 6 листопада), Стецеві (8 листопада). На всіх вічах, в яких приймав участь український письменник, прийняті такі ухвали: вимагалось рівне, таємне, безпосереднє і загальне право виборців у веденні голосування до Галицького крайового сейму; промовлено про заснування українського університету у Львові; заборонено відкривати крамниці і шинки без урахування думки представників місцевої громадської ради [13, с. 2; 32, с. 6]. Подібні рішення з участю українського письменника прийняті на т. зв. “довірочних зборах” УРП у м. Снятині 16 грудня 1911 р. та на вічі у цьому ж місті і в с. Вовчківці Снятинського повіту 28 січня 1912 р. [35, с. 5; 36, с. 2; 37, с. 3].

Незважаючи на активну партійно-політичну діяльність, участь у роботі найвищого законодавчого органу Австро-Угорської імперії, український письменник намагався підтримувати зв'язок з односельчанами із с. Русів Снятинського повіту. Як згадує його односельчанин Ілля Вахнюк, ще будучи 15-річним хлопцем Василь Стефаник “був у числі тих, що в 1886 році заклали у селі читальню” [5, с. 291]. Український письменник прийняв участь в громадських зборах у справі будівництва в селі приміщення товариства «Народна Спілка» 13 червня 1909 р. Він був засмучений тим, що багато жителів села не прийшли на таке важливе зібрання. Його промова стосувалася єдності місцевої громади в будь-яких, навіть непростих починаннях: “Що кому говорити так, як головою о мур! А я вже тільки бив головою о мур мужицький впертости до просвіти і злуки <...> і – мур стоїть, як стояв, а я ходжу з розбитою головою і закрівавленим серцем. І нам, що вас любимо і для вас працюємо, лишає ся одно: або зробимо з вас мужиків народ, або упадемо <...> Подумайте, яка завдача: з мужиків – народ!” [82, с. 3]. На думку невідомо-

го дописувача часопису «Громадський голос» виступ Василя Стефаника вразив простих селян, оскільки громадськість с. Русів Снятинського повіту організувала т. зв. “довірочні збори” 11 липня 1909 р., присвячені вшануванню пам’яті гетьмана І. Мазепи і 200-річчю Полтавської битви [14, с. 1].

Василь Стефаник взяв участь у роботі віча в м. Снятин 12 червня 1910 р. і в с. Підвисоке Снятинського повіту 16 червня 1912 р. щодо створення українського університету у м. Львові [24, с. 6; 38, с. 3]. Український письменник звітувався перед краянами в ході повітової наради УРП в м. Снятині 10 і 15 березня 1912 р. У своєму виступі він наголосив, що на Снятинщині не має такого села, де б у 1911 р. не були організовані хоча б один раз радикальне віче, збори чи “довірочна” нарада, які ознаменовані підготовкою виборів до австрійського парламенту та обговоренням питання реформи виборчого законодавства в Галицький крайовий сейм. Український письменник-новеліст резюмував: “Тут жадна інша партія не існує, лиш радикальна, ніяка інша партія в повіті не має місця”. Він увійшов до керівного складу повітової організації УРП на чолі з С. Зінкевичем [33, с. 5].

Таким чином, своєрідним центром продукування радикальних ідей на території Східної Галичини стало м. Коломия. Місцеві гімназисти, серед яких був і Василь Стефаник, створили таємний гурток, де зачитували реферати, пропагували соціалістичні твори М. Драгоманова та І. Франка. Визначальний вплив на формування світогляду українського письменника-новеліста відіграла діяльність і творчість Каменяра, яка спонукала його вести роботу в пропагуванні радикальних ідей у краї. Початок 1890-х рр. став новим етапом у розгортанні українського радикального руху на Покутті. З появою першої української політичної партії європейського зразка – РУРП – Василь Стефаник включився у вир партійно-політичного життя. Його практична робота зводилася до таких форм: створенні і розгортанні роботи народних читалень; участь у роботі з’їздів РУРП (УРП), радикальних народних віч, діяльності політичного товариства «Народна воля»; агітація на підтримку членів РУРП (УРП) під час виборів до австрійського парламенту і Галицького крайового сейму, безпосередня участь у роботі цих законодавчих гілок влади; друкування критичних статей і новел у радикальних газетах краю; сприяння у розгортанні українського січового руху на початку ХХ ст.

Можна впевнено сказати, що Василь Стефаник вніс вагомий вклад у розгортання українського радикального руху на Покутті наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Його громадсько-політична діяльність спричинила до написання ним художніх новел, оповідань, критичних статей про складне життя українських селян краю, які високо оцінені літературознавцями, краєзнавцями та критиками.

Література

1. Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. / Олена Аркуша. – Львів: Національна Академія Наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996. – 173 с.
2. Арсенич П. Прикарпаття в житті Каменяра / Петро Арсенич. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1995. – 80 с.
3. Білинкевич І. Іван Франко на Станіславщині: Біографічно-краєзнавчі нариси / І. Білинкевич; Вст. ст., підгот. тексту і наук. редакція М. М. Васильчука. – Коломия: Вік, 2006. – 164 с.
4. Василь Семенів [Стефанік В.]. Жолудки наших робітних людей і читальні. (Зі Снятинського) / Василь Семенів // Народ. – 1890. – 15 мая. – Ч. 10. – С. 144-146.
5. Василь Стефанік у критиці і спогадах / Упор., вст. стаття та прим. Ф. Погребенника. – К.: Дніпро, 1970. – 482 с.
6. Великий вічевий рух в краю за справедливою виборчою реформою до сойму. Городенка // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1912. – 8 лютого. – Ч. 6. – С. 1.
7. Виборець. Посольський звіт посла тов. Василя Стефаніка / Виборець // Громадський Голос. Радикальна, політична часопись. – 1908. – 7 жовтня. – Ч. 59. – С. 3.
8. Виноградник Т. Франко в житті Стефаніка. Статті, спомини, нариси / Теофіл Виноградник. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2006. – 232 с.
9. Від редакції // Народ. – 1890. – 1 січня. – Ч. 1. – С. 1-2.
10. Відозва до всіх Товаришів радикалів і всіх руских селян Галичини і Буковини // Хлібороб. – 1895. – 1 вересня. – Ч. 13-17. – С. 1-3.
11. Відозва до наших селян виборців! // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 5 цвітня. – Ч. 14. – С. 1.
12. Вісти з краю і світа. Василь Стефанік студент медицини син селянина з Русове зістав був сего місяця арештований ... // Хлібороб. – 1895. – 1 вересня. – Ч. 13-17. – С. 6.
13. Віча за виборчою реформою. Снятинщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1910. – 16 падолиста. – Ч. 46. – С. 2.
14. Всебор. Мазепинське съвято у формі довірочних зборів відбуло ся дня 11. липня с. р. в Русові повіту снятинського / Всебор // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1909. – 11 серпня. – Ч. 32 і 33. – С. 1.
15. Всячина. Перше повітове Січове свято в Снятині // Новий Громадський Голос. Радикальна часопись. – 1904. – 22 вересня. – Ч. 16. – С. 121-122.
16. Головний Заряд української радикальної партії // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 27 грудня. – Ч. 58. – С. 2.
17. Грицак Я. «Молоді» радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я. Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т. ССXXII. – С. 71-110.

18. Грицак Я. До генези ідеї політичної самостійності України / Я. Грицак // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 119-143.
19. Гуйванюк М. Участь Василя Стефаника у виборчому процесі в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. / Микола Гуйванюк // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Чернівецький університет, 2014. – Вип. 702-703. – С. 31-36.
20. Гуйванюк М. Еміграція галицького селянства (кінець XIX – початок XX ст.) у художній прозі Василя Стефаника / Микола Гуйванюк // Снятин. Красзнавчий і літературно-мистецький журнал. – 2013. – Ч. 6(20). – С. 46-54.
21. Гуйванюк М. Еміграція західноукраїнського селянства (кінець XIX – поч. XX ст.) в рецепції Василя Стефаника / Микола Гуйванюк // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – Вип. 607-609. – С. 50-59.
22. Даліше справоздане посла тов. д-ра Бачинського. Городенщина // Громадський Голос. Радикальна, політична часопись. – 1908. – 31 жовтня. – Ч. 65. – С. 2-3.
23. 24 українські послы // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1911. – 6 липня. – Ч. 35. – С. 1.
24. Дописі. В Снятині відбуло ся віче 12 червня с. р. передовсім в університетській справі // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1910. – 6 липня. – Ч. 27. – С. 6.
25. Дописі. Задубрівці пов. Снятин // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1910. – 7 вересня. – Ч. 36. – С. 5.
26. Дописі. Мурашка. З Городенки / Мурашка // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 29 листопада. – Ч. 54. – С. 6.
27. Дописі. Учасник. Засідане Ширшого Повітового Заряду української радикальної партії (У.Р.П.) відбуло ся в салі «Народного Дому» в Городенці ... / Учасник // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 27 вересня. – Ч. 45. – С. 6.
28. Животко А. Історія української преси / Аркадій Животко. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
29. З виборчого руху. До славних виборців Городенщини! // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 12 червня. – Ч. 29. – С. 3.
30. З виборчого округу 58 (Городенка, Заліщики, Снятин, Борщів, Глуште, Мельниця) // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1911. – 14 червня. – Ч. 30. – С. 5-6.
31. З виборчого руху. Хлоп-мурашка. З Городенки / Хлоп-мурашка // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 25 мая. – Ч. 26. – С. 4.

32. З вічевого руху в справі виборчої реформи до сойму. Снятинщина // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1910. – 17 падолиста. – Ч. 46. – С. 6.
33. З партійного руху. В. К. Снятинщина. (Повітова організація української радикальної партії) / В. К. // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 27 марта. – Ч. 13. – С. 5.
34. З Товариств і зборів. Січковий фестин у Снятині // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1909. – 11 серпня. – Ч. 32 і 33. – С. 7.
35. За виборчою реформою до сойму. Зінкевич С. Снятин / Семен Зінкевич // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 10 січня. – Ч. 2. – С. 5.
36. За виборчою реформою до сойму. Снятин // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 7 лютого. – Ч. 6. – С. 2.
37. За виборчою реформою до сойму. Снятинщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 28 лютого. – Ч. 9. – С. 3.
38. За український університет. Підвисоке пов. Снятин // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 26 червня. – Ч. 26. – С. 3.
39. Звіт із партійного з'їзду в Тернополи. (Кінець.) // Громадський Голос. Радикальна, політична часопись. – 1909. – 19 лютого. – Ч. 7. – С. 4-5.
40. Іл. Пл. Справозданє посольське тов. Стефаника / Іл. Пл. // Громадський Голос. Радикальна, політична часопись. – 1908. – 27 серпня. – Ч. 51. – С. 2-3.
41. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (далі – ІЛ НАН України), відділ рукописних фондів і текстології. – Ф.8 Василь Стефаник. – Спр. 916. Фірманюк М.М. «Спомини про Василя Стефаника». 2 зошити. – 1 зошит – 22 арк. (4 арк. чисті), 19.IX.1951 р.; 2 зошити. – 14 арк. (1 арк. чист.), [б. д.].
42. ІЛ НАН України, відділ рукописних фондів і текстології. – Ф. 8. – Спр. 923. Кобринський Володимир Васильович «Незабутні спомини». Спогади про зустрічі з В. Стефаником. 12.IX.1954 р. – 2 арк.
43. Королько А. Участь «Покутської трійці» в діяльності УРП у Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / А. Королько, Ю. Яковлев // Науковий вісник Чернівецького університету : Зб. наук. праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – Вип. 684-685. – С. 36-52.
44. Костащук В. Володар дум селянських [В. Стефаник] / В. Костащук; Передм. В. Паливоди. – 2-е вид., доповн. – Ужгород: Карпати, 1968. – 190 с.
45. Кравченко О. Коломия й радикальний рух / Осип Кравченко // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. – Філадельфія: Видання Комітету Коломиян, 1988. – С. 431-441.

46. Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням / Іван Лисяк-Рудницький; пер. з англ.: у 2 т. // Історичні есе. – К.: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 413-450.
47. Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника (далі – ЛННБ України), відділ рукописів. – Плеш. 40 Данилович Іванна і Євгенія, донька Северина Даниловича. Біографічні спогади про Северина Даниловича (1861-1942) та інших членів родини. 1980. Снятин. – 52 арк.
48. ЛННБ України, відділ рукописів. – Плеш. 1. Плешкан Ольга «В яких стосунках був Василь Стефаник з Іваном Плешканом (Спомини про В.Стефаника)». – 24 арк.
49. ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167 Левицький І.О. – Оп. 2. – Спр. 3007, п. 89. Стефаник Василь Семенович ... 1890, 1901. Львів. НТШ 493/238. – 18 арк.
50. Новина. Оповід. Василя Стефаника. З його «Синої Книжочки» / Василь Стефаник // Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії. – 1899. – 1 червня. – Ч. 11. – С. 86-87.
51. Новинки. Загальні збори «Народної Волі» відбулися в Коломиї 9 н. ст. // Громадський Голос. Газета для руського народу. – 1895. – 20 червня. – Ч. 4. – С. 30.
52. Новинки. Очевидець. Свято перемоги відсвяткували радикали коломиїського округу виборчого дня 13. червня в коломиїському міському парку / Очевидець // Громадський Голос. Радикальна, політична часопись. – 1907. – 28 червня. – Ч. 48. – С. 4.
53. Оповідки. З Городенщини. В 58. окрузі виборчим стає з рамени радикальної партії т. Василь Стефаник як кандидат на посла з меншости ... // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 11 мая. – Ч. 24. – С. 3.
54. Оповідки. Залуче над Черемошем // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1910. – 17 серпня. – Ч. 33. – С. 7.
55. Панове Громада! // Хлібороб. – 1891. – 25 квітня. – Ч. 1. – С. 1-2.
56. Передвиборчий рух. З Снятинщини ... // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1907. – 18 цвітня. – Ч. 16. – С. 4.
57. Передвиборчий рух. З Снятинщини пишуть нам ... // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1907. – 21 марта. – Ч. 12. – С. 5-7.
58. І. Повітове Сїчове свято въ Снятинї // Зоря. – 1904. – Липень і серпень. – Ч. 7 і 8. – С. 21-24.
59. Плекан Ю. Боротьба за реформу виборчого законодавства до Австрійського парламенту та Галицького сейму (кінець ХІХ – початок ХХ ст.): монографія / Юрій Плекан. – Івано-Франківськ: Видавець Третяк І. Я., 2008. – 204 с.

60. По першій голосованню. // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 21 червня. – Ч. 31. – С. 2-3.
61. По другім голосованню // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 28. червня. – Ч. 32. – С. 2-3.
62. По третім голосованню // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 5 липня. – Ч. 33. – С. 3.
63. Погребенник Ф. П. Василь Стефаник і родина Кирила Гаморака / Ф. П. Погребенник. – Снятин: Прут Принт, 2000. – 72 с.
64. Привіти для Михайла Петровича [Драгоманова]. Василь Стефаник // Народ. – 1895. – 1 і 15 січня. – Ч. 1-2. – С. 27-28.
65. Про вѣче радикальне въ Коломыи // Дѣло. – 1896. – 13 (25 грудня). – Ч. 279. – С. 1-2.
66. Равлюк В.Т. Спогади про «Покутську трійцю» / Василь Равлюк / Упорядкування, передмова, примітки, коментарі Василя Харитона. – Снятин: Прут Принт, 2006. – 78 с.
67. Равлюк В. Спогади про Василя Стефаника / Василь Равлюк // Ямгорів. Літературно-краєзнавчий і мистецький альманах. – 2005. – Ч. 13-14. – С. 108-114.
68. Радикальні кандидатури // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 20 цвітня. – Ч. 17-18. – С. 1.
69. Романюк М. М. Українські часописи Коломиї (1865-1994 pp.): Історико-бібліографічне дослідження / Передмова В. Качкана; М.М. Романюк, М.В. Галушко. – Львів, 1996. – 238 с.
70. Січові справи. Зінкевич. Приготованя до Січового Сьвята. В Снитині відбули ся довірочні збори в справі устроєня січового сьвята на рік 1912 ... / Семен Зінкевич // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 1 марта. – Ч. 9. – С. 4.
71. Січові справи. Січовик. Стецева. (пов. Снятин) ... / Січовик // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 29 марта. – Ч. 13. – С. 5.
72. Сокільські і січові сьвята. В Снятині // Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу. – 1912. – 8 лютого. – Ч. 6. – С. 4.
73. Справи поточні. Справи рускі. Рускі радикалы скликали ... // Батьківщина. – 1894. – 16 (28) грудня. – Ч. 24. – С. 186-188.
74. Стефаник В. Повне зібрання творів: В трьох томах / Василь Стефаник. – Т. 2: Автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади. – К.: В-во Академії наук Української РСР, 1952. – 224 с.
75. Стефаник В. Повне зібрання творів: В трьох томах / Василь Стефаник. – Т. 3: Листи. – К.: В-во Академії наук Української РСР, 1954. – 352 с.
76. Стефаник В. Засіданє / Василь Стефаник // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 6 марта. – Ч. 10. – С. 1-3.

77. Стефаник В. Суд / Василь Стефаник // Новий Громадський Голос. Радикальна часопись. – 1905. – 27 цвітня. – Ч. 18. – С. 142-144.
78. Стефаник В. Побожна / Василь Стефаник // Запорожець. Календар на переступний рік 1904. – Коломия, 1904. – С. 31-32.
79. Стефаник В. Кленові листки / Василь Стефаник // Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії. – 1901. – 18 цвітня. – Ч. 17. – С. 130–133; 25 цвітня. – Ч. 18. – С. 138-141.
80. Стефаник В. Для дітей / Василь Стефаник // Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії. – 1899. – 1 мая. – Ч. 9. – С. 69-71.
81. Сьвято в честь 30-літнього ювілею Михайла Павлика в Коломиї // Новий Громадський Голос. Радикальна часопись. – 1905. – 25 мая. – Ч. 20. – С. 158-159.
82. VII. Загальні Збори «Народної Спільки» в Русові, снятинського повіту // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1909. – 23 червня. – Ч. 25. – С. 3.
83. Труш І. Василь Стефаник / Іван Труш // Будучність. – Львів, 1899. – Ч. 2. – С. 6-7.
84. Фірманюк М. Спомини про Василя Стефаника / Микола Фірманюк // Снятин. Краєзнавчий і літературно-мистецький журнал. – 2016. – Ч. 14(28). – С. 51-67.
85. Харитон В. 3 історії суспільно-політичного руху в Галичині і на Подкарпатті наприкінці XIX – на початку XX ст. / Василь Харитон. – Снятин: Прут Принт, 2007. – 120 с.
86. Харитон В. Покутяни: Літературно-документальний диптих: У 2-ох частинах / Василь Харитон. – Снятин: Прут Принт, 2010. – 272 с.
87. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). – Ф. 146 Галицьке намісництво, м. Львів. Президія. – Оп. 8. – Спр. 1126. Справа про розгляд інтерпеляції депутатів Макуха, Петрушевича та ін. з приводу обмеження дій товариства «Січ». 1910 р. – 100 арк.
88. ЦДАЛ України. – Ф. 663. Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч. – Оп. 1. – Спр. 165 а. Листівки М. Павлику як редактору газет «Хлібороб», «Народ» і ін. від передплатників, організацій і установ. 1888-1914 рр. – 464 арк.
89. ЦДАЛ України. – Ф. 663. – Оп. 1. – Спр. 179 Протоколи засідань Української радикальної партії, списки членів, проект програми, оповістки і виклики на засідання і інші матеріалом про діяльність партії. 1894-1914 рр. – 436 арк.
90. ЦДАЛ України. – Ф. 663. – Оп. 1. – Спр. 217 Листи М. Павлику від кореспондентів з прізвищами на літеру «К». 1894-1914 рр. – 308 арк.
91. ЦДАЛ України. – Ф. 663. – Оп. 1. – Спр. 220 Листи М. Павлику від кореспондентів з прізвищами на літеру «Л». 1887-1912 рр. – 337 арк.

92. ЦДІАЛІ України. – Ф. 663. – Оп. 1. – Спр. 228. Листи М. Павлику від кореспондентів з прізвищами на літеру «С». 1891-1914 рр. – 316 арк.
93. Шесте січове сьвято в Снятині // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 24 липня. – Ч. 29. – С. 1-2.
94. Юбилей 30-літньої праці Михайла Петровича Драгоманова // Народ. – 1895. – 1 і 15 січня. – Ч. 1-2. – С. 1-6.
95. Mokry W. Ukraina Wasyla Stefanyka / Włodzimierz Mokry. – Kraków, 2001. – 256 s.
96. Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890-1914 / Ryszard Tomczyk. – Szczecin, 2007. – 422 s.

Стаття надійшла до редакційної колегії 23.05.2016 р.

Рекомендовано до друку д.іст.н., професором Райківський І.Я.

VASYL STEFANYK AND UKRAINIAN RADICAL MOVEMENT IN POKUTTYA (IN THE LATE XIXth – EARLY XXth CENTURIES)

A. Z. Korolko

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University; Department of History of Ukraine; Faculty of History, Political Science, and International Relations; 76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenko Str., 57; ph. +380 (342) 59-60-06; e-mail: korolko_andr@ukr.net

The article highlights the role and place of Vasyl Stefanyk in the organization of Ukrainian radical movement in Pokuttia in the late XIXth – early XXth centuries. The peculiarities of the formation of his ideology and social and political views are analyzed. The role of Vasyl Stefanyk in the process of the Radical Party's organizational formation is shown. The cooperation of Vasyl Stefanyk with party bodies, involvement in the election campaigns to the State Council (Austrian Parliament) and Galician Regional Diet, which took place within the region, are observed. The treatment of the member of «Pokuttia Trinity» to the inner party conflict in the late 1890's is investigated. The main areas of Vasyl Stefanyk's practice in URP in the early XX century are observed.

Key words: *Vasyl Stefanyk, Ukrainian Radical Party, radicals, Pokuttia, public meeting, State Council, Galician Regional Diet, «Pokuttia Trinity», «People's Will».*